

U V O D N E N A P O M E N E

Mnogobrojni relevantni izvori različite provenijencije¹ nesumnjivo potvrđuju dvije početne i osnovne, bitne, fundamentalne postavke i odredbe savremenih događanja i događaja u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća:

- prvo, na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena je **klasična oružana agresija**, odnosno zločin protiv mira i sigurnosti čovječanstva, što je po osnovnom shvatanju i definiciji međunarodni oružani sukob i
- drugo, na okupiranim područjima nezavisne i međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine, članice Ujedinjenih nacija, kao i u gradovima u opsadi, nad Bošnjacima je izvršen najteži zločin - **zločin genocida**.

Navedene odredbe su postulacioni osnov u navođenju i izučavanju bitnih društvenih, političkih, vojnih, moralnih i vrednosnih **činjenica**:

- srpski fašizam je, za razliku od srpskog antifašizma, ponovo - tokom posljednje decenije XX stoljeća - generirao najteže zločine koji su poznati čovječanstvu;
- srpska nacionalistička elita (politička, intelektualna i crkvena), na temelju velikodržavnog projekta “**svi Srbi u jednoj državi**”, devedestih godina XX stoljeća dovela je do unutrašnje krize u Socijalističkoj federativnoj republici Jugoslaviji i razbila zajedničku državu;
- Miloševićevom nacionalističkom politikom i praksom masovnih mitinga i pučističkim metodama smijenjena su u Srbiji, na Kosovu, Vojvodini i Crnoj Gori legalno izabrana rukovodstva i uklonjeni nepoželjni kadrovi;

¹ Naučna i druga saznanja zasnovana su na najrelevantnijim naučno-teorijskim izvorima i bitnim rezultatima empirijskih naučnih istraživanja autora (potpunije i detaljnije o tome vidi: www.institut-genocid.ba), kao i saznanjima - stručnim i naučnim - ICTY-a.

- Republika Srbija, revizijom Ustava iz 1974. i donošenjem Ustava od 28. septembra 1990, ukinula je autonomije Vojvodine i Kosova i praktično izvršila secesiju (od SFRJ) i preuzela funkcije samostalne, suverene i nezavisne države, čime je sama izuzeta iz pravnog sistema SFRJ, što je po zakonima SFRJ predstavljalo najteže krivično djelo;
- u Crnoj Gori formiran je kolaboracionistički režim;
- ubrzan je proces homogenizacije Srba, posebno u Bosni i Hercegovini;
- Slobodan Milošević dobio je masovnu podršku Srpske akademije nauka i umetnosti, Udruženja književnika Srbije, Srpske pravoslavne crkve, Jugoslavenske narodne armije (JNA od devedesetih godina XX stoljeća nije imala ni jugoslavenski ni narodni karakter), političkih i kulturnih institucija i ustanova uz, nažalost, masovnu podršku Srba;
- rukovodstvo JNA prihvatilo je srpsku nacionalističku ideologiju i politiku i postalo instrument srpskog velikodržavnog projekta, čiji je zadatak bio da “**štititi teritorije sa srpskim življem, naoružava ih i obezbijedi granice buduće zamišljene Jugoslavije**”;
- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima čine suštinu **zajedničkog zločinačkog poduhvata** država Savezne republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore) i Republike Hrvatske, njihovih rukovodstava i brojnih rukovodilaca političkog, vojnog, policijskog i upravnog vrha, te njihovih petokolonaša, kolaboracionista i plaćenika;
- **namjera** (*mens rea*) tog zločinačkog čina, utemeljena na srpskom i hrvatskom velikodržavnom projektu, imala je za cilj zauzimanje i uništenje države Republike Bosne i Hercegovine i “**konačno rješenje**” **muslimanskog pitanja** - istrebljenje Bošnjaka ili njihovo svođenje na beznačajnu etničku skupinu. U funkciju tih zločinačkih aktivnosti poslušno su se, kao neposredni saradnici i izvršioci, stavile paradržavne tvorevine i servilni petokolonaši iz Republike Bosne i Hercegovine (“Hrvatska zajednica Herceg-Bosna”/“Hrvatska republika Herceg-Bosna”, “Republika srpska Bosna i

Hercegovina”/“Republika Srpska” i “Autonomna pokrajina zapadna Bosna”) i Republike Hrvatske (“Republika srpska krajina”), koje su države agresori (Savezna republika Jugoslavija i Republika Hrvatska), po ugledu na naciste, osmislile, pripremale, organizovale, formirale, rukovodile, naoruža(va)le, obučavale, izdavale (im) naredbe, pri čemu je u suštini riječ o marionetskim režimima tih država, koji su usmjeravani i kontrolisani od tih država i bili zavisni od njih i djelovali u njihovo ime - u svojstvu agenata Savezne republike Jugoslavije i Republike Hrvatske.

Radi ostvarivanja navedenog zločinačkog poduhvata agresori su preduzeli strateškim planovima predviđene aktivnosti i akcije:

- razbijen je ustavni koncept odbrane SFRJ;
- smanjena je i razoružana Teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine i još nekih konstitutivnih elemenata SFRJ;
- JNA je od antifašističke i multietničke “transformisana” u velikosrpsku vojsku;
- obnovljeni su i eskalirali fašistički pokreti - velikosrpski i velikohrvatski pokret;
- utvrđeni su metodi, mehanizmi i postupci planiranja i pripremanja zločina;
- postignut je (marta 1991) načelan dogovor o uništenju države Bosne i Hercegovine između šefova susjednih država (*Pakt Milošević - Tuđman*);
- omeđene su granice “Velike Srbije” i “Velike Hrvatske”;
- organizovana je, naoružana, obučena i opremljena peta kolona (velikosrpska i velikohrvatska) susjednih država u Bosni i Hercegovini;
- komandovanje na okupiranim teritorijama objedinjeno je u rukama šefova susjednih država - okupacionih sila;
- zauzete su polazne pozicije za agresiju i druge zločinačke aktivnosti, uključujući i genocid nad Bošnjacima;

- utvrđeni su nosioci i imenovani subjekti određenih konkretnih aktivnosti, identifikovani njihovi ciljevi, metode i sredstva.

Riječ je o zločinima koji su nastali na temeljima fašističke ideologije, dva velikodržavna projekta, dvije genocidne politike, dva zajednička zločinačka poduhvata, dva nacionalistička pokreta, dvije agresivne i genocidne strategije, dvije države, zatim dvije, odnosno tri kolaboracionističke i petokolonaške tvorevine, dvije oružane sile, četiri kolaboracionističke vojne formacije i više drugih oružanih jedinica i grupa, uključujući i strane plaćenike (Ruse, Grke, itd.). Takva fašistička ideologija, politika i praksa osvajačkog i genocidnog karaktera imala je za cilj **formiranje velikosrpske i velikohrvatske države** na račun samostalne, suverene i nezavisne, historijski trajne i jasno definisane države Bosne i Hercegovine. **Cilj tih ideologija i politika** je osvajački rat za **teritorije**, za **“životni prostor”**, za otimanje tuđe - bosanskohercegovačke zemlje, i genocid nad Bošnjacima, nacionalnom, etničkom i vjerskom grupom kao takvom.

Rezultatima dosadašnjih naučnih istraživanja došlo se do naučnih činjenica, koje potvrđuju **naučnu istinu**, čije su bitne odredbe:

- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima su **isplanirani** (intelektualno, ideološki, politički, vojno, ekonomski, medijski, obavještajno, psihološki, itd.), sa jasno postavljenim **ciljem**, **naređeni** sa nadležnih političkih i vojnih mjesta i **izvršeni** planski, sistematski i organizovano. Poznate su **države agresori**, zatim **ideolozi**, **planeri**, **naredbodavci**, **izvršioc** i **saradnici**, **te kako su zločini izvršeni i zbog čega su izvršeni**;
- beogradski i zagrebački režimi, na čelu sa Slobodanom Miloševićem i Franjom Tuđmanom, **planirali su**, **pripremali i organizovali agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima**, rukovodili i komandovali izvođenjem **agresije**; **operativno planirali**, **pripremali**, **koordinirali**, **usmjeravali i preko svojih oficira vodili borbene operacije protiv Bosne i Hercegovine**; **osiguravali živu silu (starješinski i vojnički kadar)**, **kompletnu logističku podršku (tenkove, transportere, helikoptere, artiljerijsko i pješadijsko naoružanje, radarsko-računarska sredstva, minsko-eksplozivna sredstva, municiju,**

gorivo i mazivo i druge strateške sirovine); sanitetski materijal; zdravstveno osiguranje i svu drugu vojnu opremu, zatim plaće i penzije, te tako neposredno učestvovali u izvršenju genocida i dugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Samo u periodu do 31. decembra 1994. Savezna republika Jugoslavija je za izvođenje agresije osigurala 89,4% pješadijske, 73% artiljerijske i 95,1% protivavionske municije. Navedene podatke je pravovremeno, još u toku sudskog procesa, posjedovao Međunarodni sud pravde, ali ih nažalost, kao i mnoge druge krucijalne dokaze o neposrednom učešću i odgovornosti Savezne republike Jugoslavije u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocidu nad Bošnjacima, nije uzeo u obzir;

- oružana agresija, osvajački rat protiv Bosne i Hercegovine, bila je sastavni dio Miloševićeve i Tuđmanove državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u koncentracione logore samo zbog njihove **nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i osvajanja njihovog životnog prostora**;
- agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu je, uz **embargo na oružje i humanitarnu politiku** Ujedinjenih nacija, Evrope i tzv. međunarodne zajednice i **međunarodnu strategiju ignorisanja srpskog velikodržavnog fašističkog i genocidnog projekta**, bila sastavni dio Miloševićeve državne politike, u čije je ime najveći dio Bosne i Hercegovine okupiran, a Bošnjaci ubijani, protjerivani i odvođeni u koncentracione logore zbog njihove nacionalne, etničke i vjerske pripadnosti i zauzimanja njihove zemlje, pljačkanja materijalnih dobara i druge pokretne imovine, te otimanja i prisvajanja njihovih kuća i stanova i zatiranja tragova kulturnih i civilizacijskih tekovina;
- operacionalizaciju velikosrpske ideologije, politike i prakse u Republici Bosni i Hercegovini kreirala je, vodila i usmjeravala Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine, na čelu sa ratnim zločincem Radovanom Karadžićem, koju je, nažalost, prihvatio zaprepasujuće veliki broj Srba. Još više zastrašuje i činjenica da su mnogi Srbi antifašisti iz Drugog svjetskog rata

svoj radni i životni vijek na kraju XX stoljeća završili kao fašisti. Rukovodstvo Srpske demokratske stranke i srpske paradržavne i kolaboracionističke tvorevine u Bosni i Hercegovini (Srpska republika Bosna i Hercegovina/Republika Srpska) bilo je uključeno u zajednički zločinački poduhvat pod direktnim političkim i operativnim vodstvom Slobodana Miloševića, čiji su cilj i namjera bili da se unište Bošnjaci, nacionalna, etnička i vjerska grupa kao takva;

- kolaboracionisti i petokolonaši (veliko)srpskog agresora (politički, vojni, policijski i upravljačko-izvršni potencijal marionetskog režima Republike Srpske), pod neposrednim rukovodstvom, organizacijom, komandom, učešćem i podrškom države Savezne republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), koja je okupirala preko 70% teritorije Republike Bosne i Hercegovine, učestvovali su u genocidu, zločinima protiv čovječnosti i ratnim zločinima nad Bošnjacima, kao i u ratnim zločinima nad drugim narodima;
- fašističko i genocidno rukovodstvo paradržavne i kolaboracionističke tvorevine Republike Srpske, na čelu sa Radovanom Karadžićem, Momčilom Krajišnikom, Biljanom Plavšić i drugima, koju je generirao srpski nacizam i na kostima ubijenih Bošnjaka inaugurirao genocidnu tvorevinu nazvanu republikom, imalo je **genocidnu namjeru i genocidni plan** o istrebljenju Bošnjaka, po kojem je genocid organizovano, ciljno i sistematski činjen i izvršen;
- za istrebljenje Bošnjaka, međunarodnim humanitarnim pravom zaštićene grupe (nacionalne, etničke i vjerske), postojala je **genocidna zločinačka namjera i genocidni plan** (postoje, pored ostalog, naredbe za izvršenje genocida, uključujući i formiranje koncentracionih logora);
- **genocid** nad Bošnjacima izvršen je u ambijentu **agresije** na nezavisnu, međunarodno priznatu državu Bosnu i Hercegovinu, članicu Ujedinjenih nacija i putem troipogodišnje **okupacije** velikog dijela njene državne teritorije. Osuđeni ratni zločinac Biljana Plavšić je na 17. sjednici Skupštine Republike Srpske, održane od 24. do 26. jula 1992, izjavila da je **70% teritorije Bosne i Hercegovine osvojeno**. Radovan Karadžić je na 34. zasjedanju Skupštine Republike Srpske, održane od 27. augusta

do 1. oktobra 1993, izjavio: “**A sačuvali smo 250.000 mjesta životnog prostora gdje su muslimani živjeli.**” Slobodan Milošević je 15. aprila 1994. na sjednici Vrhovnog saveta odbrane Savezne republike Jugoslavije, pored ostalog, izjavio: “**... naše snage kontrolišu 72% teritorije Bosne i Hercegovine**”;

- genocid nad Bošnjacima je, u skladu sa (veliko)srpskom genocidnom ideologijom, politikom i praksom, a po uzoru na fašizam i nacizam, (iz)vršen u kontinuitetu do kraja 1995, bez obzira na broj likvidiranih, ranjenih, protjeranih, silovanih, itd. Namjera da se Bošnjaci istrijebe postojala je od početka i praktično je provedena u toku cijelog trajanja agresije. Izvršioc genocida, imajući u vidu tolerisanje njihovih akata od strane Ujedinjenih nacija, vodećih država Zapada i tzv. međunarodne zajednice, smatrali su da će *via facti* doći do legalizacije genocida kao političke prakse;
- srbijansko-crnogorski agresor je na okupiranoj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, posebno na području srpskih strateških prioriteta **istočne i sjeverne Bosne**, kao i **Bosanske krajine**, izvršio zločin genocida nad Bošnjacima. Najmasovniji pokolji izvršeni su u općinama sa bošnjačkom većinom (stanovništva) u Podrinju, Bosanskoj posavini, dolinama Sane i Une, te na području Sarajeva, posebno u Sarajevu u opsadi, i drugim mjestima u Republici Bosni i Hercegovini;
- velikosrpski agresor i njegovi kolaboracionisti likvidirali su na desetine, stotine i hiljade civila i civilnog stanovništva na području: Trebinja, Bileće, Gacka, Nevesinja, Kalinovika, Foče, Goražda, Čajniča, Rudog, Višegrada, Rogatice, Sokoca, Han-Pijeska, Vlasenice, Bratunca, Srebrenice, Zvornika, Bijeljine, Brčkog, Bosanskog Šamca, Doboja, Bosanskog Broda, Dervente, Teslića, Šipova, Jajca, Čelinca, Maglaja, Zavidovića, Prnjavora, Kotor-Varoši, Skender-Vakufa, Banje Luke, Prijedora, Ključa, Bosanskog Petrovca, Sanskog Mosta, Bosanske Gradiške, Bosanske Dubice, Bosanskog Novog, Bosanske Krupe, Bihaća, Sarajeva (Ilijaš, Vogošća, Hadžići, Ilidža, Trnovo, Centar, Novi Grad, Novo Sarajevo, Stari Grad, Pale, posebno Sarajevo u opsadi) i drugih mjesta, te prisilno protjerali ukupno stanovništvo sa većine tih

prostora i zatrli sve tragove njihovog postojanja. Muškarci i žene su hapšeni, zatočeni, protjerivani, deportovani, izbacivani silom i prijetnjom iz svojih kuća i stanova, odvajani jedni od drugih i odvođeni u logore i druge zatočeničke centre, gdje su mnogi ubijani, teško prebijani, mučeni, premlaćivani i fizički i psihički zlostavljani, a mnoge žene, djevojke i djevojčice su sistematski silovane i/ili podvrgavane drugim oblicima seksualnog zlostavljanja, posebno degradirajućim za žene (upotrebom raznih predmeta). **Masovne grobnice** (jama Bezdana na Hrgaru – Bihać; rudnik Jakarina kosa i Stari Kevljani – Prijedor; jama Hrastova glavica – Sanski Most; Lanište I i Lanište II, Prhovo I i Prhovo II – Ključ; Crni vrh – Zvornik; Debelo brdo, Ogradica i Cerska – Vlasenica; rudnik Miljevina – Foča; jezero Perućac – Višegrad; jama Borisavac – Nevesinje; Borja – Bebe – Teslić; Ševarlije – Doboj; Gorice – Brčko; Veliki vrh – Sokolac; Seljani – Rogatica; Vranješ – Sarajevo; Ahatovići – Sarajevo; Lapsunj – Prozor; Tasovčići – Čapljina; Trzna – Žepče; Suha – Bratunac; Mali harem – Kotor-Varoš; Korićanske stijene – Skender-Vakuf; Carevo polje – Jajce; Ahmići – Vitez; Trafostanica I i II - Modriča; Crkvine – Bosanski Šamac; Balinovac – Mostar; Lažete, Branjevo – Pilica, Čančari, Kozluk, Kamenica – Zvornik; Glogova, Blječeva – Bratunac; Zeleni Jadar, Potočari, Budak, Pusmulići – Srebrenica; Nova Kasaba – Vlasenica – Milići; Bišina – Šekovići; Hemlijaši i Memići – Kalesija; Godinjske Bare – Trnovo i druge) i **koncentracioni logori** (Omarska, Keraterm, Trnopolje, Manjača, Sušica, Kazneno-popravni dom Foča, kasarna Uzamnica – Višegrad, Rasadnik – Rogatica, Batković – Bijeljina, Luka – Brčko, Heliostrom – Mostar, Dretelj i Gabela – Čapljina, Kaonik – Busovača i drugi) krucijalni su pokazatelji agresije i realizacije njene osnovne namjere - biološko i duhovno istrebljenje Bošnjaka, odnosno genocid nad tim narodom (najstariji logoraš - starica Hanka Kustura, u logoru Rasadnik - Rogatica, imala je 101 godinu, a među najmlađim logorašima bilo je i beba rođenih u logorima i drugim mjestima zatočenja);

- skoro sva navedena područja, od Trebinja na jugoistoku, preko Bijeljine na sjeveroistoku, dijela Sarajeva - glavnog grada Repub-

like Bosne i Hercegovine, do Bihaćke krajine na sjeverozapadu, danas čine Republiku Srpsku (entitet u okviru Bosne i Hercegovine), legalizovanu Dejtonskim mirovnim sporazumom, a koja je, kako se vidi iz podataka, nastala na genocidu i drugim zločinima protiv čovječnosti i međunarodnog prava;

- genocid nad Bošnjacima u Republici Bosni i Hercegovini rezultat je kolektivne velikosrpske ideologije, politike i prakse istrebljenja Bošnjaka. Samo u sistematskom i planiranom genocidu nad Bošnjacima Bosne i Hercegovine u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995. učestvovalo je (po raznim osnovama i na različite načine), prema rezultatima istraživanja Vlade Republike Srpske, preko 25.000 ljudi;
- načini i sredstva ubijanja žrtava mogu se označiti monstruoznim. Žene, muškarci, djeca i starci ubijani su vatrenim oružjem za direktno djelovanje iz svih vrsta pješadijskog oružja, minobacača, modifikovanih aviobombi, itd., zatim noževima, te posebnim spravama napravljenim i priređenim u tu svrhu. Postoje dokazi da su Bošnjake žive spaljivali, ubijali na zvjerski način, uključujući i čitave porodice, te su tako u nekim masovnim grobnicama otkriveni i identifikovani posmrtni ostaci čitavih porodica;
- u “**operaciji ubijanja**”, uglavnom za četiri dana, s namjerom i prema tačno utvrđenom obrascu, u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice jula 1995. likvidirano je **preko 8.000 Bošnjaka Bosne i Hercegovine**, zbog njihove *nacionalne, etničke i vjerske grupe kao takve* i što su živjeli i što žive na teritoriji koju srpski agresor, u skladu sa srpskim velikodržavnim projektom, srpskom nacionalističkom ideologijom, politikom i praksom, osvajačkog i genocidnog karaktera, teži osvojiti i pripojiti Srbiji;
- u zauzimanju sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice i izvršenju genocida nad Bošnjacima jula 1995. učestvovala su, pored vojnih i policijskih snaga kolaboracionističke, petokolonaške, fašističke i genocidne tvorevine Republike Srpske, i oružane snage Savezne republike Jugoslavije (Vojska Jugoslavije i specijalne jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije);

- velikosrpski agresor i njegovi kolaboracionisti izvršili su zločin genocida i u Sarajevu i drugim gradovima u opsadi (Goraždu, Maglaju, Tuzli, Bihaću, ...): u redovima za vodu i hranu, na tržnicama, u školama, na fakultetima, u bolnicama, tramvajima, autobusima, na ulicama, u stambenim objektima, na poslu, za vrijeme sahrana, itd., gdje je, pored ostalog, vršena koordinirana, dugotrajna, rasprostranjena i sistematska kampanja namjernog granatiranja civilnih područja, objekata i civilnog stanovništva iz artiljerijskog, minobacačkog i pješadijskog oružja. Granatiranjem i snajperskim djelovanjem ubijeno je i ranjeno na hiljade civila oba spola i svih starosnih dobi, uključujući djecu, žene i starija lica. Samo na području Sarajeva u opsadi, u periodu od aprila 1992. do decembra 1995, **ukupan broj ubijenih i umrlih, prema rezultatima istraživanja ICTY-a, iznosi 18.889 lica.**² U Tuzli je 25. maja 1995. izvršen masakr nad civilima, gdje je granatiranjem ubijen 71 civil i ranjeno 123 civila;
- srbijansko-crnogorski agresor izvršio je brojne zločine i nad **djecom** kao vitalnom skupinom od koje zavisi budući razvoj populacije. Mnoga djeca ubijena su i ranjena, posebno na području Sarajeva u opsadi. U i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995, ubijeno je oko 800 djece, među kojima nerođena djeca u majčinoj utrobi. Brojne su djevojčice silovane i gledale su kako muče i siluju njihove majke. Naočigled djece zločinci su ubijali, mučili i silovali njihove roditelje, itd. Oduzeli su im dom i djetinjstvo, a mnogima ubili jednog ili oba roditelja;
- agresor je u pojedinim mjestima i područjima prisilno **prevodio muslimane u pravoslavnu vjeru**. O tome postoje svjedočenja

² ICTY, Demografsko odjeljenje, Tužilaštvo ICTY-a, Predmet Milošević (IT-02-54), E. Tabeau, J. Bijak i N. Lončarić, *Broj žrtava u opsadi Sarajeva od aprila 1992 - decembra 1995, Studija o stopi smrtnosti na osnovu osam velikih izvora podataka*, Hag, 18. august 2003; ICTY, Predmet Galić (IT-98-29), E. Tabeau, M. Zoltkowski i J. Bijak, *Ljudski gubici tokom 'opsade' Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. augusta 1995*, Izvještaj o istraživanju pripremljen za potrebe predmeta STANISLAV GALIĆ (IT-98-29-1), Hag, 10. maj 2002; ICTY, TUŽILAC PROTIV STANISLAVA GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, Hag, 5. decembar 2003.

civila iz Kalimanića, Rogatice, Vlasenice, Bjelimića, Foče, Kozarca, Semberije i drugih mjesta;

- agresor je **sistematski opljačkao, porušio, oštetio, razorio i izbrisao tragove na oko 1.200 objekata islamske arhitekture**, među kojima su brojne džamije, mektebi, tekije, turbeta i druge sakralne građevine, među kojima je i mnogo onih koje imaju neprocjenjivu historijsko-kulturnu, umjetničku i naučnu važnost i koje su nenadomjestive. Istovremeno, srpskocrnogorski fašisti uništili su ili oštetili preko 500 vjerskih objekata katoličke crkve i nekoliko jevrejskih;
- agresor je **sistematski opljačkao, prisvojio, porušio, popalio mnoštvo stambenih i poslovnih objekata**. Procjenjuje se da je uništeno i oštećeno između 60 do 70% ukupnog broja stambenih jedinica u Republici Bosni i Hercegovini. Razoreni su i uništeni mnogi infrastrukturni objekti u oblasti saobraćaja i veza (željeznička i putna infrastruktura, PTT saobraćaj i RTV);
- agresor je **opljačkao, razorio i uništio mnoge industrijske objekte, poljoprivredna dobra, hotele, motele i turističke centre, te bezbroj malih zanatskih i trgovačkih radnji u privatnom vlasništvu**. Procjenjuje se da je uništeno i oštećeno između 50 do 60% industrijskih objekata;
- velikosrpski zločinci **uništili su oko 55% zdravstvenih objekata**, čime je iz upotrebe izbačeno na hiljade bolničkih kreveta. Ubijeno je 349 ljekara i drugih zdravstvenih radnika, uglavnom na radnom mjestu (samo na području Sarajeva 47). Uništeno je oko 400 sanitetskih vozila;
- među najtežim rezultatima agresije je i **razaranje i uništenje gotovo svih obrazovnih, naučnih, kulturnih i sportskih objekata**. Dovoljno je u tom pogledu spomenuti činjenicu da je agresor granatirao i zapalio Nacionalnu i univerzitetsku biblioteku u Sarajevu (zbirku periodičnih publikacija sa više od 30.000 naslova iz svih oblasti nauke i ljudskog života uopće. Periodika je imala blizu pola miliona tomova, a u Vijećnici je bilo i oko 850.000 monografskih publikacija). Agresor je potpuno spalio Orijentalni institut, uključujući arhiv i biblioteku, uništio gotovo sve objekte

na kojima su održane XIV Olimpijske igre 1984, te višestoljetno Jevrejsko groblje pretvorio u uporište sa kojeg je danonoćno ubijao civile Sarajeva u opsadi;

- agresor je u gradovima koji su bili pod opsadom, posebno u Sarajevu, **onesposobio ili iz upotrebe isključio brojne vodoopskrbne objekte i uskratio vodu, električnu energiju, gas i telefonske komunikacije**. Na taj način agresor je namjerno podvrgavao civile životnim uslovima koji su trebali dovesti do njihovog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja;
- srbijansko-crnogorski agresor i njegovi kolaboracionisti **nisu poštovali** međunarodne konvencije koje se odnose na pravila ratovanja, te su protiv civila i civilnog stanovništva koristili metode i sredstva koji su po svim međunarodnopravnim načelima, pravilima i standardima zabranjeni. Tako je protiv civila i civilnog stanovništva, stambenih, privrednih i bolničkih objekata koristio rasprskavajuću i zapaljivu municiju, hemijske otrove, kasetne bombe, snajpere i dr. Iz svih je artiljerijskih oruđa vršio granatiranje po gradovima, naseljima i selima sa pretežno bošnjačkim stanovništvom;
- agresor je **sistematski izgladnjivao civilno stanovništvo, posebno u Sarajevu, zatim onemogućavao njihovo liječenje i epidemiološku zaštitu, te onemogućavao UNHCR-u i drugim međunarodnim i lokalnim humanitarnim organizacijama da isporučuju hranu i lijekove**. Također, u okupiranim mjestima u kojima je ostao manji broj Bošnjaka i Hrvata agresor ih je **otpuštao sa posla, izbacivao iz stanova**, uz prethodno prisilno potpisivanje da se odriču svoje cjelokupne imovine, uskraćivao im socijalnu i medicinsku zaštitu i drugo;
- u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu agresor je posebno **koristio opsadni način ratovanja i neselektivno i nesrazmjerno korištenje sile**, što je karakteristično za Sarajevo, Goražde, Žepu, Srebrenicu, Bihać i druga mjesta u opsadi;
- **oružane snage Republike Hrvatske** (Hrvatska vojska i njeni kolaboracionisti i petokolonaši - Hrvatsko vijeće obrane - HVO,

koji su djelovali pod općom kontrolom Republike Hrvatske i za njene interese, kao *de facto* i *de iure* instrument Republike Hrvatske, koja je vršila opću kontrolu nad HVO-om, pri čemu se i zločini HVO-a pripisuju Republici Hrvatskoj) **u dolini Rame i Neretve, te u srednjoj Bosni**, izvršile su brojne zločine nad bošnjačkim civilnim stanovništvom, kao što su: masovni pokolji, uključujući žene i djecu, prisilno protjerivanje i raseljavanje, hapšenja i zatočenja civila u koncentracionim logorima i drugim mjestima zatočenja, silovanja, napadi na gradove, te uništavanje sela, vjerskih i drugih civilnih objekata. To je, u skladu sa Tuđmanovim nacionalističkim programom o formiranju “**zajedničke hrvatske države u njenim etničkim i povijesnim granicama**”, dio smišljene i sistematske politike i prakse genocida, koje su Hrvatska vojska i pripadnici HVO-a organizovano činili u navedenim područjima. Takva genocidna politika provedena je u općinama: Stolac, Čapljina, Mostar, Prozor, Gornji Vakuf, Bugojno, Kiseljak, Busovača, Žepče, Vitez, Vareš i drugim mjestima. Najeklatantniji primjeri masovnih zločina su pokolji u **Ahmićima i Stupnom Dolu**, gdje su mnogi civili, uključujući žene i djecu, ubijeni i živi spaljeni, a kuće i drugi civilni objekti zapaljivim mecima, granatama i benzinom zapaljeni. Na tom je zauzetom području Republika Hrvatska “**imala ulogu okupacione sile i to zbog opće kontrole koju je imala nad HVO-om, podrške koju mu je pružala i bliskih veza koje je sa njim održavala**”. Zbog “**opće kontrole koju je Hrvatska vršila nad HVO-om, imovina bosanskih Muslimana je u trenutku njenog razaranja bila pod kontrolom Hrvatske i nalazila se na okupiranoj teritoriji**”;³

- **oružane formacije Fikreta Abdića**, koji se stavio u službu agresorâ, izvršile su brojne zločine protiv civilnog stanovništva i ratnih zarobljenika, posebno pripadnika Petog korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine, kao što su: ubistva, ranjavanja, maltretiranja,

³ ICTY, PRED PRETRESNIM VIJEĆEM, TUŽILAC PROTIV TIHOMIRA BLAŠKIĆA, PRESUDA, 3. mart 2000, paragraf 149.

fizička i psihička zlostavljanja i premlaćivanja, posebno u logorima, zatim silovanja, pljačkanje i uništavanje (neselektivno granatiranje) stambenih i drugih civilnih objekata;

- **i jedan broj Bošnjaka** je u toku odbrane Republike Bosne i Hercegovine od agresije i biološkog istrebljenja izvršio određene ratne zločine nad Srbima (Čelebići, Kazani - Sarajevo, ...) i Hrvatima (Uzdol, Grabovica ...). Protiv jednog broja takvih pojedinaca su još u toku agresije i genocida preduzete energične mjere krivičnog gonjenja;
- Republika Bosna i Hercegovina, međunarodno priznata država i članica Ujedinjenih nacija, za vrijeme agresije i genocida imala je ogromne ljudske žrtve i materijalna razaranja. Ukupan **broj ubijenih, ranjenih, prisilno protjeranih i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava** u Republici Bosni i Hercegovini još uvijek nije naučno utvrđen. Prema dosadašnjim rezultatima raznovrsnih istraživanja samo broj ubijenih kreće se u rasponu od 25.000 do 328.000.⁴ Istraživači ICTY-a dr. Ewa Tabeau i dr. Jakub Bijak, temeljeći svoje podatke i na rezultatima istraživanja Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, ocjenjujući ih kao pouzdane i vjerodostojne, a izvore relevantne, procijenili su 2005. godine broj **“smrti povezanih sa ratom u Bosni i Hercegovini” na 102.622 lica, od čega 55.261 (54%) civila i 47.360 (46%) “vojnih žrtava”**, naglašavajući da su ti podaci još uvijek nepotpuni.⁵ U njihovu analizu nisu uključeni podaci o svim **“smrtima**

⁴ Detaljnije o tome vidi: Smail Čekić, **ISTRAŽIVANJE ŽRTAVA GENOCIDA SA POSEBNIM OSVRTOM NA BOSNU I HERCEGOVINU**: Naučno-teorijska i metodološko-metodska pitanja i problemi, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu i Kult B, Sarajevo, 2007, str. 81-91. Studija je 2009. objavljena i na engleskom jeziku (**RESEARCH OF GENOCIDE VICTIMS, WITH A SPECIAL EMPHASIS ON BOSNIA AND HERZEGOVINA: Problems and Issues in Scientific Theory, Methods and Methodology**).

⁵ Ewa Tabeau - Jakub Bijak, **WAR-RELATED DEATHS IN THE 1992-1995 ARMED CONFLICT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA A CRITIQUE OF PREVIOUS ESTIMATES AND RECENT RESULTS**, *European Journal of Population*, Springer, 2005, str. 187-215. O kritičkom osvrtu na navedene procjene demografskih

vještaka ICTY-a kao i kvaziistraživača koji se bave manipulativnim istraživanjima, o broju žrtava u Republici Bosni i Hercegovini, a posebno o pitanju statusa žrtava (*CIVIL - BORAC*, a ne *CIVIL - VOJNIK*) vidi: S. Čekić, nav. dj., str. 93-188.

Detaljnije o glavnim izvještajima demografskih vještaka, predstavljenih (od strane Tužilaštva) na suđenjima u ICTY-u od 2000. do 2008, vidi: **RAT U BROJKAMA: DEMOGRAFSKI GUBICI NA TERITORIJI JUGOSLAVIJE OD 1991. DO 1999.** (dr. Ewa Tabeau), - u daljem tekstu: .: **RAT U BROJKAMA ...** -, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Beograd, 2009.

Demografski vještaci ICTY-a, posebno dr. Tabeau, istraživanja Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu koristili su u svojim izvještajima za potrebe tri izuzetno značajna procesa pred ICTY-em: protiv visokih oficira Vojske Jugoslavije, Stanislava Galića i Dragomira Miloševića, kao i protiv Slobodana Miloševića. Istraživanja Instituta su u procesu protiv Galića bila ključna za utvrđivanje "ljudskih gubitaka tokom opsade Sarajeva od 10. septembra do 10. augusta 1994". Naime, glavni izvor u Izvještaju demografskih vještaka za utvrđivanje "**ljudskih gubitaka tokom opsade Sarajeva od 10. septembra do 10. augusta 1994.**" su rezultati istraživanja prethodno navedenog instituta. Dr. Tabeau i drugi vještaci, kao i Tužilaštvo i Pretresna vijeća ICTY-a, potvrdili su valjanost izvora i rezultate istraživanja Instituta. Iako je vještak (odbrane) dr. Svetlana Radovanović osporavala "**glavne zaključke Izvještaja E. Tabeau**", "**služeći se argumentima koji se u biti svode na krivo tumačenje i iskrivljavanje informacija iz Izvještaju E. Tabeau**" i dovodila "**u pitanje pouzdanost korištenih izvora**", Pretresno vijeće je smatralo "**da drugi dokazi u sudskom spisu, uključujući dokaze koje je predložila odbrana, potvrđuju glavne zaključke Izvještaja E. Tabeau, iz čega se vidi da je veliki broj civila smrtno stradao ili je ranjen u sukobu u Sarajevu**" (ICTY, PRETRESNO VIJEĆE, TUŽILAC PROTIV STANISLAVA GALIĆA, PRESUDA I MIŠLJENJE, 5. decembra 2003, paragrafi 580-581 i 797). Također, Smail Čekić je u tom procesu, uz unakrsno ispitivanje, na kome je učestvovao na zahtjev optužbe, dokazao relevantnost tih istraživanja. To isto je potvrđeno i u procesu protiv Slobodana Miloševića, gdje je dr. Tabeau dokazala da istraživanja Instituta predstavljaju pouzdan izvor podataka, a da su rezultati naučnih istraživanja relevantni. Prijatelj ICTY-a, sudija Steven Kay, kao i Milošević, nastojali su da dokažu da istraživanja Instituta nisu objektivna. Na pitanje sudije Kaya i Miloševića koliko je pouzdano istraživanje Instituta, dr. Tabeau je odgovorila da je to istraživanje "**bilo dovoljno pouzdano i ja definitivno mislim da je to relevantan izvor koji se može koristiti za ovu svrhu**" (ICTY, *Transkripti*, 7. oktobar 2003 - Svjedok Ewa Tabeau).

Opširni Izvještaj demografskih vještaka Ewa Tabeau, Marcina Zoltkowskog i Jakuba Bijaka "*Ljudski gubici tokom opsade Sarajeva od 10. septembra 1992. do 10. augusta 1994*", u predmetu Galić, od 10. maja 2002, uglavnom se temelji na istraživanjima Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu. Podatke o ranjenim osobama za vrijeme opsade u Sarajevu posjeduju samo Institut i bolnice: Koševo, Vojna bolnica i Ratna bolnica na Dobrinji. Navedeni vještaci su, pored ostalog, procijenili da su podaci Instituta o ranjenim civilima mnogo potpuniji od bolničkih podataka (: **RAT U BROJKAMA ...**, str. 767-768).

povezanih sa ratom u Bosni i Hercegovini”, kao ni **smrtni slučajevi** koji su bili rezultat teških životnih uslova.⁶ Dr. Ewa Tabeau i Jan Zwierzchowski (demografski vještaci ICTY-a) su februara 2010, na osnovu izvora različite provenijencije, uključujući i rezultate istraživanja Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, procijenili **“ukupan broj žrtava rata u Bosni i Hercegovini” - “minimalan broj smrti povezanih s ratom” - na 104.732 lica: 42.106 (40,2%) civila i 62.626 (59,8%) “vojnih žrtava”**.⁷

Demografski vještaci ICTY-a dr. Tabeau i Hetland su i na osnovu istraživanja Instituta (pored baze podataka Federacije Bosne i Hercegovine, baze podataka Republike Srpske, spiska nestalih Međunarodnog komiteta crvenog krsta i pogrebnog društva Bakije) ustanovili bazu podataka **“o broju smrtnih slučajeva na nivou BiH (187.260 unesaka, odnosno “smrtnih slučajeva, “zapisa o smrti”)**” - Isto, str. 688, 701 i 809.

⁶ Isto. Kada se govori o rezultatima istraživanja demografskih vještaka ICTY-a, neophodno je iz više razloga, a posebno u vezi sa utvrđivanjem ukupnog broja žrtava genocida drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća, obavezno imati u vidu sljedeću činjenicu: njihova statistika je kao i “sve statistike” konzervativna, tj. relativno niska, što je povezano sa prirodom svake presude. Naime, njihovi izvještaji (često) pokazuju **minimalan broj žrtava** (ili **“najmanje”** brojeve), za koje je karakteristično **“što je obuhvat očigledno nepotpun, što znači da su brojevi relativno mali, tj. umanjeni”**. Ovu činjenicu demografski vještaci permanentno korektno naglašavaju u svim svojim izvještajima, navodeći da **“pristup minimalnih brojeva uzima u obzir jedino one podatke o smrti/ranjavanju koji se mogu direktno vezati za ratne aktivnosti”**, pri čemu su **“indirektni smrtni slučajevi”** (glad, loša higijena, fizički i psihički premor, iscrpljenost, uništena boravišta i drugo) isključeni iz minimalnih brojeva, a što je u suprotnosti sa *Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida*. Stoga oni navode da njihove izvještaje “ne treba uzimati kao krajnji izvor ratne statistike”, već oni **“služe u posebne svrhe ICTY predmete”** i treba ih koristiti samo u kontekstu tih predmeta, str. 15, 35, 571-575 i 694-695. Nažalost, mnogi kvaziistraživači, a posebno ideolozi, učesnici i izvršioци genocida, kao i oni koji umanjuju, relativiziraju i negiraju genocid u Bosni i Hercegovini, ove podatke koriste kao potpune, objektivne i konačne. Podatke demografskih vještaka ICTY-a je s navedenim ciljem koristio, primjera radi, Pravni tim Savezne republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) u procesu *Bosna i Hercegovina protiv SRJ (SCG)* pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu (.: **RAT U BROJKAMA ...**).

⁷ ICTY, Ewa Tabeau - Jan Zwierzchowski, **THE 1992-95 WAR IN BOSNIA AND HERZEGOVINA: CENSUS-BASED MULTIPLE SYSTEM ESTIMATION OF CASUALTIES' UNDERCOUNT**, 1 February 2010, [http://www.icty.org/x/file/About/OTP/War Demographics/en/bih/casualty_undercount_conf_paper_100201.pdf](http://www.icty.org/x/file/About/OTP/War%20Demographics/en/bih/casualty_undercount_conf_paper_100201.pdf). **“Ukupan broj”** žrtava **Bošnjaka** (po navedenim istraživačima Muslimana) iznosi **68.001**, od

Pored masovnih i pojedinačnih ubistava, izvršeni su i drugi brojni oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, od kojih ovom prilikom navodimo:

- **stotine hiljada ranjenih**, od čega nekoliko desetina hiljada djece;
- **više stotina hiljada zatočenih** u preko 650 koncentracionih logora i drugih mjesta zatočenja;
- **nekoliko hiljada silovanih i seksualno zlostavljanih žena, djece** pa i muškaraca;
- iz svojih domova je, u panici, strahu i haosu, protjerano sa svojih staništa oko **2.200.000 osoba** (1.170.000 su izbjeglice i oko 1.030.000 raseljena lica), što čini više od jedne polovine ukupnog stanovništva Republike Bosne i Hercegovine po Popisu od marta 1991;

čega civila 25.619 (19.715 muškaraca i 5.894 žene) i 42.492 “vojne žrtve” (42.162 muškarca i 330 žena); Srba **22.779**, od čega civila 7.480 (6.299 muškaraca i 1.181 žena) i 15.298 “vojnih žrtava” (15.225 muškaraca i 73 žene); **Hrvata** 8.858, od čega civila 1.675 (1.230 muškaraca i 445 žena) i 7.182 “vojne žrtve” (7.084 muškarca i 98 žena) i **Ostalih** 4.995 (1.935 muškaraca i 453 žene) i 3.058 “vojnih žrtava” (3.014 muškaraca i 546 žena) - Isto.

U periodu od pet godina (od 2005. do 2010), prema navedenim rezultatima istraživanja, povećan je broj “**smrti povezanih s ratom**” za 5.110 lica, pri čemu je smanjen broj civila (za 13.155), a povećan broj “**vojnih žrtava**” (za 15.266). Povećanjem broja “**smrti povezanih s ratom**” za 5.110 lica radikalno je promijenjen status lica u strukturi “**smrti povezanih s ratom**” na štetu civila, a u korist “**vojnih žrtava**”. Naime, u pitanju je apsurd - od nemogućeg je napravljeno moguće, što upućuje na tendenciju i pristrasnost s namjerom i određenim ciljem. Očigledno je u pitanju utvrđivanje i konstatovanje karaktera oružanog sukoba i prirode zločina u Republici Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća.

“**Integrirana BH baza podataka**” ICTY-a od 2010. “**sadrži 181.477 zapisa smrti**” (“**smrtnih slučajeva**”), čime je, u poređenju sa rezultatima iz 2005, broj “**smrtnih slučajeva**” manji za 5.783 (Isto).

Obermeyer, Murray i Gakidon su 2008, također, dali “**procjenu žrtava rata u BiH**”, do koje su došli istraživanjem u kome je primijenjena anketa, kao istraživačka tehnika. Oni su, na osnovu omjera smrtnih slučajeva vezanih za rat i korištenjem procjena Ujedinjenih nacija ukupnih brojeva smrtnih slučajeva do 2002, procijenili da ukupan broj (neposredno uzrokovanih) smrtnih slučajeva “**tokom rata u BiH od 1992. do 1995. iznosi 176.000**” (Ziad Obermeyer - Christopher J. L. Murray - Emmanuela Gakidon, **FIFTY YEARS OF VIOLENT WAR DEATHS FROM VIETNAM TO BOSNIA: ANALYSIS OF DATA FROM THE WORLD HEALTH SURVEY PROGRAMME**, *British Medical Journal*, www.bmj.com/content/336/7659/1482.pdf%2.Bhtml; E. Tabeau - Jan Zwierchowski, nav. dj., str. 18-21).

- **1.370.000 lica** je sa teškim psihičkim povredama;
- velikosrpski agresor je u gradovima pod opsadom i sigurnim zonama Ujedinjenih nacija, kao i mnogim naseljima u blizini fronta, **nametnuo takve uslove života koji su imali za cilj potpuno ili djelimično uništenje ciljne grupe;**
- **enormno je porastao mortalitet stanovništva, više hiljada (lica), zbog teških uslova agresije i genocida;**
- **bitno i značajno smanjen je prirodni priraštaj stanovništva, više hiljada (lica), zbog teških uslova agresije i genocida;**
- **nekoliko stotina hiljada prisilno protjeranih lica se još uvijek nije vratilo u zemlju.**

Sistematski obrazac u nasilnom preuzimanju vlasti, počinjeni zločini; razmjere i obrazac napada, njihov intenzitet; veliki broj ubijenih Bošnjaka, protjerivanje, prisilno premještanje, deportacija i okrutno postupanje prema njima u koncentracionim logorima i drugim mjestima zatočenja, te ciljni napadi na osobe ključne za njihov opstanak kao grupe (istaknute intelektualne, političke i duhovne ličnosti, te imućne Bošnjake) nedvosmisleni su dokazi o **namjeri (*mens rea*) i izvršenom genocidu (*actus reus*) nad Bošnjacima**, nacionalnom, etničkom i vjerskom grupom kao takvom. Nažalost, bosanskohercegovački muslimani su na kraju XX stoljeća djelimično istrijebljeni. U mnogim mjestima, gdje su stoljećima živjeli, danas ih više nema ili su tamo, nažalost, simbolično prisutni, egzistirajući i vegetirajući kao biološka bića, koja ne predstavljaju nikakav ni društveni niti politički faktor te su oni faktički samo statistički broj.

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima i nakon 1995. proizveli su mnogobrojne, složene i dugotrajne posljedice, koje će, nažalost, dugoročno egzistirati, a što će bitno utjecati na politički, društveni, ekonomski, socijalni, kulturni i demografski razvoj Bosne i Hercegovine. Sadržaj, intenzitet i obim navedenih posljedica posebno je vezan i izražen za žrtve genocida.

Eklatantne pojave i manifestovane posljedice agresije i genocida su, pored ostalog, sljedeće:

- genocid nad Bošnjacima se i dalje uporno prikriva, minimizira, relativizira, osporava, poriče i negira, uključujući i presude međunarodnih (ICTY i ICJ) i nacionalnih (Savezna Republika Njemačka i Bosna i Hercegovina) krivičnih sudova, kao i rezultate istraživanja *Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995. Vlade Republike Srpske i Radne grupe za provođenje zaključaka iz konačnog Izvještaja Komisije za istraživanje događaja u i oko Srebrenice od 10. do 19. jula 1995;*
- permanentno i kontinuirano se izjednačavaju žrtve genocida i njihovi izvršioc (zločinci), što je nedopustivo (sve više se govori samo o ratnim zločinima na svim “stranama”, čime se genocid i drugi oblici zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava reduciraju samo na ratne zločine, što najblaže rečeno duboko vrijeđa istraživače ovih zločina, a pogotovo žrtve genocida) i na sasvim pogrešan način se unaprijed, bez ikakvog istraživanja, daju kvalifikacije o tako značajnom pitanju, kao što je karakter zločina, a što ne odgovara činjeničnom stanju i u suprotnosti je sa relevantnom dokumentacijom;
- svjedoci smo, nažalost, sve prisutnije pojave manipulisanja žrtvama genocida u Bosni i Hercegovini na kraju XX stoljeća, posebno brojem i statusom žrtava (umjesto *civil* i *borac*, koriste se pojmovi *civil* i *vojn*ik), pri čemu se naročito aktivno angažuju kvazi-istraživači. Nosioci manipulacija su različiti i raznovrsni, kako pojedinci tako i grupe, razna udruženja, ustanove i drugi čiji su interesi i ciljevi vrlo različiti i teško ih je artikulirati, otkriti, identifikovati, utvrditi i konstatovati na jedinstven način. Mi ih identifikujemo kao nedobronamjerne, tendenciozne i kontraproaktivne sa mogućim i veoma teškim, dugoročno štetnim implikacijama po Bosnu i Hercegovinu kao državu i sve njene građane, bez obzira na nacionalnu, vjersku ili političku pripadnost. Osnov za ovu kvalifikaciju proizlazi iz činjenice da se tzv. istraživanja ne organizuju i ne realizuju na naučnoj osnovi i naučno utvrđenoj proceduri, kojom se propisuje odvijanje procesa, od istraživačke ideje do konstituisanja rezultata naučnog istraživanja i njihove eventualne primjene u naučnoj i društvenoj praksi. Općepoznato je da postoji samo jedna istina, a da je cilj nauke naučna istina do koje se upravo dolazi primjenom naučnih metoda;

- krivično gonjenje i procesuiranje genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava pred sudovima u Bosni i Hercegovini se, najblaže rečeno, kontinuirano opstruira, pri čemu su na sceni snage koje, umjesto težine zločina, karaktera, statusa i broja žrtava, predmete biraju po nacionalnoj pripadnosti žrtava, radi izjednačavanja i izbalansiranja zločina među trima narodima (Bošnjaci, Srbi i Hrvati) i proglašavanja žrtve genocida zločincem i da, pored ostalog, kroz krivičnu proceduru izmijene karakter oružanog sukoba i prirodu zločina u Bosni i Hercegovini, kako bi međunarodni oružani sukob, odnosno agresiju, preimenovali u građanski rat, a zločin genocida u “etničko čišćenje” i/ili ratni zločin;
- planeri, naredbodavci, učesnici, pomagači, saučesnici i izvršioци genocida su u velikosrpskoj ideologiji, politici i praksi najveći heroji u srpskom narodu (u nauci, kulturi, umjetnosti, obrazovanju), koji i danas nekažnjeno žive i rade, uživajući, nažalost, u rezultatima genocida i ismijavajući žrtve tog zločina;
- srpski narod i njegova politička i naučna elita nisu se distancirali od izvršenog genocida, a kamoli da se žrtvama izvine i (za)traže oprost i pruže ruku pomirenja. Umjesto toga, oni u kontinuitetu negiraju genocid i odgovornost za zločine prebacuju na žrtvu genocida, te izmišljaju i falsifikuju historijske činjenice, kao što je, pored ostalog, i “teza” da su legalni organi vlasti Republike Bosne i Hercegovine protjerali Srbe sa područja Sarajeva, uključujući i “više od 650 univerzitetskih profesora i asistenata”;
- entitet Republika Srpska je genocidna tvorevina srpskog fašizma, odnosno države Savezne republike Jugoslavije /Srbije i Crne Gore (Republika Srpska je naslijeđe genocida - ona je nacionalsocijalistička/nacistička genocidna tvorevina), nastala na teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava, obilježena i natopljena, uglavnom, bošnjačkom krvlju, te omeđena i prekrivena brojnim masovnim grobnicama i koncentracionim logorima, u kojoj legalno djeluju fašističke organizacije. Političko rukovodstvo i druge strukture Republike Srpske, u skladu sa velikosrpskom genocidnom ideologijom, politikom i praksom, falsifikuju historijske činjenice i negiraju genocid nad Bošnjacima, te na sve moguće načine opstruiraju jačanje države Bosne i Hercegovine i konstantno

sprovode politiku secesije, uništavanja i uništenja države Bosne i Hercegovine;

- Dejtonski sporazum je legalizovao srpsku fašističku ideologiju, politiku i praksu, genocidnog karaktera. On je, pored ostalog, promijenio i ime međunarodno priznate države (Republika Bosna i Hercegovina), isključivši iz njenog naziva riječ *Republika*, dodjeljujući ga zločincima kao nagradu za izvršeni genocid. Iz struktura entiteta Republike Srpske nisu odstranjene snage koje su učestvovala u agresiji i genocidu, uključujući i u genocidu nad Bošnjacima u i oko sigurne zone Ujedinjenih nacija Srebrenice, jula 1995, što potvrđuju rezultati istraživanja Vlade Republike Srpske, kao što je to bio slučaj sa izvršenom denacifikacijom u Njemačkoj nakon Drugog svjetskog rata, pa su one ostale politički aktivne i danas otvoreno uništavaju državu Bosnu i Hercegovinu.

Ovo su samo osnovne činjenice, duboko urezane u svijest svih preživjelih žrtava genocida i drugih oblika zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava i utkane u aktuelnu surovu društvenu stvarnost, na kojoj se po svaku cijenu u raznim oblicima nastoje održati (živim i legalnim) velikodržavni projekti fašističkog i genocidnog karaktera, koji, pored ostalog, impliciraju trajnu nestabilnost u Bosni i Hercegovini, osporavaju političko-pravni i državni kontinuitet, suverenitet i nezavisnost Bosne i Hercegovine, negirajući mogućnost održanja, razvoja i unapređenja kvaliteta zajedničkog života, čime se, pored ostalog, najozbiljnije dovode u pitanje univerzalne ljudske vrijednosti, slobode i prava, civilizacijske i kulturne tekovine.

*

*

*

Pitanje istine osnovno je i krucijalno pitanje nauke i naučnih istraživanja, kojim su se bavili i kojim se bave velikani ljudske misli od najstarijih vremena do danas. Do naučne istine, odnosno do naučno istinitog